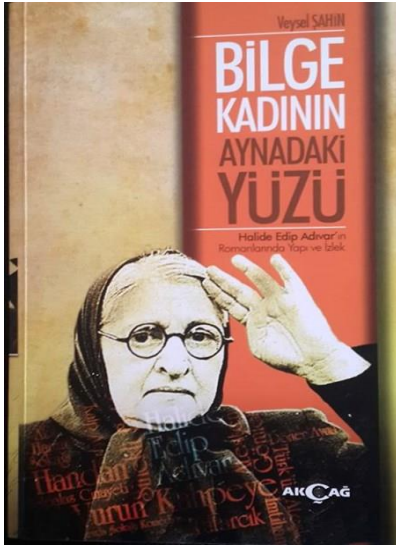

BİLGE KADININ AYNADAKİ YÜZÜ (HALİDE EDİP ADIVAR'IN ROMANLARINDA YAPI VE İZLEK)*

Fatih ERZEN¹

“Varoluşun soylu öyküsünü her okunuştta farklı anlam derinliğinde okuyucusuna sunan edebî metinler, çağın ruhunu kendi tarihsel bütünlüğü içinde yansıtan bir farkındalık bütünüdür.”

(Veysel ŞAHİN)

İnsan, yaratılanlar içinde hayal kuran ve kurduğu hayalleri zihninden süzerek yazıya döken yegâne varlıktır. Edebiyat ise insanın kendi varlığını bulması ve onu keşfetmesini, kanıtlamasını ve ölümsüzlüğünü yakalama arzusunun önlenemez tutkusunun neticesinde ortaya çıkar. İşte bu noktada *“Yaratıcı bilincin temsilcisi olan sanatçılarında yaşamı yeniden anlamlandırma ve okuma çabasının arkasında bu yaratıcı dünyayı keşfetme arzusu vardır.”* (s. 25). Yaratıcı arzusunu Halide Edip gibi başarıya ulaştıran sanatçılar dünyaya imzalarını atmayı başararak ölümsüzlüğe adım atarlar.

Yrd. Doç. Dr. Veysel ŞAHİN'in kaleme almış olduğu *“Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Halide Edip Adıvar'ın Romanlarında Yapı ve İzlek)”* adlı

çalışma Osmanlı İmparatorluğunun çöküş dönemi ve cumhuriyetimizin kuruluş dönemi gibi tarihimizin en önemli kırılma anlarına şahitlik eden ve bu dönemleri eserlerinde işleyen 'Arafta' kalmış bir sanat anlayışının en önemli temsilcilerinden biri olan Halide Edip Adıvar'ın bütün romanlarını yapı (olay örgüsü, zaman, mekan, şahıs kadrosu vb.) ve izleksel kurgu açısından detaylı bir şekilde ele alır. Şahin'in, *“Bilimsel tarafsızlık ilkesiyle”* (s. 25) kaleme aldığı eser Halide Edip Adıvar'ın romanlarını incelemenin dışında Onun hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında okuyucuya geniş bilgiler verir.

* Yrd. Doç. Dr. Veysel ŞAHİN (2014), *Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Halide Edip Adıvar'ın Romanlarında Yapı ve İzlek)*, Akçağ Yayınları, Ankara, 887 s.

¹ Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, E-mail: fatiherzen@windowslive.com.

“Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Halide Edip Adıvar’ın Romanlarında Yapı ve İzlek) “ adlı çalışma, geçtiğimiz yıl Akçağ Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Eser, başta “Ön Söz” (s. 25-26) olmak üzere “Üç Bölüm”, bir “Sonuç” ve “Kaynakça”dan meydana gelir.

Eserin “Ön Söz”ünde Veysel Şahin, Halide Edip Adıvar’ı “*bir düşün/ce ve eylem insanı*” (s. 25) olarak tanımlar. O, “*Son devir Türk edebiyatında çok sevilerek okunan ve eserleri en çok baskı yapan edebiyatçılarımızdan olan Halide Edip Adıvar, inceleme yazılar, çevirileri, anıları, roman, hikâye ve tiyatro gibi edebî türlerde eser vermesine rağmen en çok romancı kimliği ile tanınır.*” (s. 25) . Bu sebepten ötürü çalışma Halide Edip’in romanlarını incelenir.

“Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Halide Edip Adıvar’ın Romanlarında Yapı ve İzlek) “ adlı çalışmanın Birinci Bölümü, “Halide Edibe Adıvar’ın Hayatı-Edebî Kişiliği-Eserleri” (s. 29-54) adını taşır. Şahin bu bölümde Halide Edip’in hayatını geniş bir biçimde ele alır. Onun hayatında önemli noktaları gözler önüne serer. Doğum tarihi hakkında çeşitli görüş farklılıkları bulunan Halide Edip Adıvar, küçük yaşta annesi kaybetmenin hüznünü eserlerine yansıtır. Anne sevgi ve şefkatinden mahrum kalan Halide Edip için çocukluğunun geçtiği ev ve ‘Haminnessi’ çok önemlidir. “*Halide Edip’in dünyasında, Beşiktaş’taki İhlamur yakınlarında bulunan mor salkımlı ev çok önemlidir. Bu ev, Halide Edib’in büyüüp kendini gerçekleştirmesinde önemli bir yere sahip olan aileden zengin Haminnessi Eyüp Sultanlı Nakiye Hanım’ındır. Nizamizade ailesine mensup bu Eyüplü kadının ruhu Mevlevî ateşi doludur. Hoşgörülü kişiliği etrafındaki insanlara huzur verir. Haminnessi’nin sevgisi ile büyüyen Halide Edib, Türk gelenek ve göreneklerini kendi kişiliğinde içselleştirir.*” (s.30) . Bu durumun faydaları Halide Edip’in eserlerinde kendini gösterir. Eserlerinde işlediği Anadolu insanı gerçek kişilerdir ve okuyucuya sunî gelmez.

Eserin ‘Birinci Bölümü’nde Şahin’in kaleme aldığı bir diğer unsurda Halide Edip’in edebî kişiliğinin oluşum ve gelişim çizgisidir. Yrd. Doç. Dr. Veysel Şahin, Halide Edip’in edebî kişiliğinde üç önemli döneme değinir. Bu dönemler;“*Edebiyatla İlk Tanışma ve Oluşum Dönemi*”, “*Gelişme ve Katılma Dönemi*”, “*Olgunlaşma Dönemi*” . Edebiyatla ilk tanıştığı dönemlerde daha çok bireysel konulara, aşk temasına sıkça yer verir. Fakat olgunlaşma döneminde, cumhuriyetimizin kuruluşunda gerek sanatçı kişiliği gerek savaş alanında hemşire olarak görev olması onun tipik bir Anadolu insanı olduğunu gözler önüne serer. Halide Edip, millî mücadele döneminde sadece sanatla ilgilenir. O, savaş süresince yaşadığı, duyduğu ve gözlemlediği olayları başarılı bir biçimde eserlerine nakleder. Ve modern cumhuriyetin yerleşmesine katkıda bulunacak toplumsal konulara değinir. “*Bu dönemde “Töre ve Toplumsal İzlekli Romanlar”a yer veren Halide Edib Adıvar, Cumhuriyet Türkiye’sinde yaşanan sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik değişim ve dönüşümleri “Döner Ayna, Hayat Parçaları, Sonsuz Panayır” gibi eserlerinde realist bir şekilde işler ve bireyden yola çıkarak toplumun kolektif bilincini harekete geçirmeye çalışır.*” (s. 45). Bu şekilde kalemle cumhuriyet savaşına ve sonrasındaki devrimlere hizmet eder. toplumu bilinçlendirmeyi kendine görev addeder.

Yrd. Doç. Dr. Veysel Şahin, *“Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Halide Edip Adıvar’ın Romanlarında Yapı ve İzlek)”* adlı çalışmanın birinci bölümünde son olarak Halide Edip’in eserlerinin geniş bir künyesini paylaşır. Burada eserlerin ilk ve son baskıları ile arada yapılan bütün baskılarını belirtir.

“Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Halide Edip Adıvar’ın Romanlarında Yapı ve İzlek)” adlı çalışmanın ‘ikinci Bölüm’ü *“Halide Edib Adıvar’ın Romanlarında Yapı ve İzlek”* (s. 55-826) adını taşır. Şahin bu bölümde; Halide Edip Adıvar’ın romanlarını yapı ve izlek açısından detaylı bir biçimde ele alır. İncelenen romanlar kronolojik bir sıra doğrultusunda genel izlekler altında ele alınır. *“Bireysel ve Psikolojik İzlekli Romanlar”*, *“Yeniden Kuruluş ve Kurtuluş Savaşı İzlekli Romanlar”* ve *“Töre ve Toplumsal İzlekli Romanlar”* başlıkları ile Halide Edip’in romanlarındaki genel izlekleri ortaya koyar. Romanların her yönüyle incelenmesi çalışmanın önemli noktalarından birini teşkil eder. Romanlar hem yapı (olay örgüsü, kişiler, zaman, mekan vb.) gibi unsurlar bakımından hem de romanlarda baskın olan izleklerin incelenmesi açısından okurlara önemli katkılarda bulunur.

‘ikinci Bölüm’ün son alt başlığı *“Romanlarda Ortak Yapı”*’dır. Bu bölümde Halide Edip’in romanlarındaki ortak unsurlar üzerinde durulur. Halide Edip’in romanlarındaki tema, üslup ve yapı unsurlarında ortak olan on üç özellik maddeler halinde verilir. *“Romanlarında isim ile içeriğin bir bütünlük göstermesine önem veren yazar, genellikle romanlarına ya romanın içindeki bir kadın veya erkek kahramanın adını ya da bu kadın veya erkek kahramanın yaşadığı sokağın adını verir. Sokak ve kadın ismini taşımayan romanlar, genellikle bir kadınla bir erkeğin trajik aşk macerası veya dönemin sosyal sorunlarını içerir.”* (s.823). Şahin, bu cümlelerle Halide Edip Adıvar’ın romanlarında ortak olan unsurları başarı bir biçimde ele alır.

“Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Halide Edip Adıvar’ın Romanlarında Yapı ve İzlek)” (s. 827-845) adlı çalışmanın üçüncü bölümü ise, *“Halide Edib Adıvar’ın Romanlarında Dil ve Üslup”* başlığını taşır. Bu bölüm, Halide Edip’in romanlarında yola çıkarak onun dili ve o dili kullanma becerisi üzerinde durulur. Romanlardan seçilen çeşitli sözcük ve cümlelerin incelenmesi ile onun dil ve üslup özellikleri ortaya konur. Halkın kullandığı dili kendine araç seçen Halide Edip, eserlerinde bu dil üzerine yoğunlaşarak onu en iyi şekilde kullanmaya çalışır. *“Sanatçının bir düşün ve eylem insanı olması, yazdığı eserlerde kendilik değerlerini ön plana çıkarmasına neden olduğu gibi onun dil konusunda da duyarlı olmasını sağlar. Sanatçı, yazın hayatı boyunca sade Türkçe kullanarak kendi dil poetikasını oluşturur. Adıvar, halkın kullandığı dili, kendi eserlerinin merkezine alarak Türk insanın öyküsünü kendi anlatımıyla ortaya koyar.”* (s. 826) . Bu toprakların öyküsünü anlatan Adıvar, bu toprağın dilini benimseyerek eser verir. Bu onun dil kullanımında en önemli özelliğidir. *“Halide Edibe Adıvar, sanatı toplumun gelişmesinde bir araç olarak görür. Bu yüzden yazar, romanlarda dili toplumun bir aynası gibi kullanır. Okuyucu bu dil aynasında kendine ait olan hayat anlayışı ve yaşam biçimini kolaylıkla kavradığı gibi kendisinin ve kendilik değerlerinin üst bir anlatımda ifadesi bulur.”* (s. 845). Halide Edip’in bu anlayışı ve gayreti onun döneminin ve günümüzün en çok okunan yazarlarında biri olduğu gerçeğine göre başarıya ulaştığı görülür.

Eserin “Sonuç” kısmında ise Yrd. Doç. Dr. Veysel ŞAHİN, yazar ve incelenen eserler hakkında geniş bir çıkarım yapar. İmparatorluk ve cumhuriyet dönemini kapsayan süreç içerisinde eserler veren Halide Edip, başarılı bir gelişim çizgisi içerisinde kendini geliştirir. Bu gelişim ve gelişim eserlere yansımaları, eserlerinde yola çıkarak onun sanat ve dünya görüşü gibi meseleler hakkında genel çıkarımlar yapılır. Sonuç kısmında sonra okurlar ve araştırmacılar için önemli bir bölümde “Kaynakça” kısmıdır. Kaynakçada Halide Edib hakkında çok kapsamlı bir kaynakça verilir. Ayrıca roman ve roman incelemesi konuları ile ilgili verilen kaynakçada bir hayli kapsamlıdır.

Sonuç olarak Yrd. Doç. Dr. Veysel ŞAHİN tarafından hazırlanan **“Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Halide Edip Adıvar’ın Romanlarında Yapı ve İzlek) ”** adlı çalışmada; edebiyatımız açısından önemli bir yere sahip olan Halide Edib’in romanlarının tamamının ele alınıp bütün yönleriyle incelenmiş olması o dönem ve edebiyatı hakkında bilgi sahibi olmamıza ve Halide Edib’in romanlarının gücünü öğrenmemize büyük katkılar sağlar. Bu bağlamda, Milli Edebiyat döneminin en güçlü ve nadir kadın kalemlerinden biri olan Halide Edib Adıvar’ın incelenmesi biz okur ve araştırmacılar için önemli bir kaynak olacaktır.

